LAUSUNTO
Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta
Puheenjohtaja Aarne Kinnunen
23.2.2026

Lausunto lakivaliokunnalle koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta HE 200/2025 vp

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi asiassa 25.2.2026.

Yleiset kommentit

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta on tarkastellut hallituksen esitystä (HE 200/2025), joka koskee rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain sekä Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muutoksia, ja on jo aiemmin antanut asiasta oma-aloitteisen lausuntonsa oikeusministeriölle. Nyt lakivaliokunnalle annettava lausunto on pääosin saman sisältöinen em. lausunnon kanssa.

Valtioneuvoston kolmeksi vuodeksi kerrallaan asettama rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta toimii sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä, ohjaa ja kehittää sovittelua valtakunnallisesti sekä edistää yhteistyötä eri tahojen kanssa. Se koostuu keskeisistä toimijoista (mm. sosiaaliala, oikeushallinto, poliisi, THL, sovittelupalvelut ja järjestöt).

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta kannattaa hallituksen esitystä ja toteaa, että se vastaa pääosin oikeusministeriön rikosasioiden sovittelun hallinnonalasiirtoa tarkastelleen hankkeen (VN 2750/2020) linjauksia.

Rikos- ja riita-asioiden sovittelua voidaan pitää osana poliisin ja syyttäjien keinovalikoimaa ja siten osana kriminaalipolitiikkaa ja rikoksentorjuntaa. Sovittelu perustuu aina osapuolten vapaaehtoisuuteen. Sovittelu on rikosprosessin ulkopuolinen, lakisääteinen palvelu, joka voi vaikuttaa rikosprosessin kulkuun ja lopputulokseen sekä edistää rikosprosessin joutuisuutta. Rikos- ja riita-asioiden sovittelusta saatava hyöty kohdistuu erityisesti oikeusministeriön hallinnonalalle. Myös kansainvälisesti oikeusministeriötä pidetään tavallisempana vastuutahona sovitteluasioissa kuin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalaa.

Järjestämisvastuun siirto vahvistaa sovittelupalvelujen asemaa osana oikeusjärjestelmää ja rikoksentorjunnan kokonaisuutta. Muutos luo edellytykset sovittelutoiminnan laajentamiselle ja sen valtakunnalliselle kehittämiselle.

Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunta painottaa, että esitys ei sisällä oikeusministeriön sovittelun siirtoa valmistelleen hankkeen esittämää valtiollistamista. Neuvottelukunta katsoo, että valtiollistaminen tulee säilyttää sovittelutoiminnan pitkän aikavälin kehittämistavoitteena, sillä se loisi edellytyksiä valtakunnalliselle sisällölliselle kehittämiselle ja yhdenmukaisuudelle, kuten siirtohanke suositti. Jatkossa tavoitteena tulisi olla, että sovitteluhenkilöstö siirtyisi Oikeuspalveluviraston palvelukseen.

Hallituksen esityksen vaikutusten arviointi on kattava ja riittävä tämänlaajuisen lainmuutoksen kontekstissa.

Ehdotukset palveluiden järjestämisvelvollisuudesta ja valvonnasta (7 § ja 7 a §)

Esityksessä täsmennetään, että Oikeuspalveluviraston järjestämisvastuu kattaa palvelujen tuottamisen lisäksi ohjauksen, seurannan ja kehittämisen. Tämä selkeyttää viraston toimivaltuuksia ja varmistaa palvelujen laadun sekä hallinnon yhtenäisyyden valtakunnallisesti. Neuvottelukunta pitää muotoilua tarkoituksenmukaisena.

Valvontaa koskevan erillisen pykälän kumoaminen on perusteltua, sillä uuden hallintorakenteen puitteissa voidaan soveltaa hallintolain yleisiä säännöksiä oikeusministeriön valvontatehtävässä. On kuitenkin syytä korostaa, että valvontatoimi tulee organisoida selkeäksi ja läpinäkyväksi prosessiksi.

Oikeusministeriö valvoo alaistaan hallintoa Oikeuspalveluvirastoa vastaavalla tavalla kuin Rikosseuraamuslaitosta. Ratkaisu on siten luonteva ja johdonmukainen.

Ehdotukset neuvottelukuntaa koskeviksi muutoksiksi (6 §)

Valtioneuvoston asetus rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnasta (165/2003) tuli voimaan 1.3.2003. Kun sovittelulaki tuli voimaan 1.1.2006, siihen sisältyi säännös neuvottelukunnasta. Neuvottelukunnan asettamisesta säädettiin tarkemmin lain nojalla rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (267/2006). Rikosasioiden sovittelun neuvottelukunnalla on ollut ja on edelleen merkittävä rooli sovittelutoiminnan valtakunnallisessa kehittämisessä.

Esityksessä ehdotetaan neuvottelukuntaa koskevan sääntelyn keventämistä, mikä on perusteltua tehtävien jaon selkiyttämiseksi Oikeuspalveluviraston ja neuvottelukunnan välillä. Tätä ratkaisua voidaan pitää tarkoituksenmukaisena hallinnon selkeyden näkökulmasta.
Sen sijaan sitä ei voida pitää perusteltuna, että neuvottelukunnan asettaminen säädettäisiin harkinnanvaraiseksi. Neuvottelukunta on edelleen keskeinen kehittämistä ja

poikkihallinnollista yhteistyötä tukeva elin, jolla on ollut merkittävä vaikutus sovittelupalvelujen kehittämiseen vuodesta 2003 lähtien. Velvoitteen säilyttäminen lain tasolla vahvistaisi viestin yhteistyön välttämättömyydestä ja turvaisi vakiintuneen kehittämis- ja yhteistyömallin jatkuvuuden.

Sääntelyn keventäminen tässä kohdin heikentäisi rakenteita, jotka ovat osoittautuneet toimiviksi ja vaikuttaviksi. Ehdotus jää myös ilman taloudellisia perusteita, sillä neuvottelukunnan budjetti on ollut hyvin pieni eikä sen säilyttäminen lakisääteisenä aiheuta merkittäviä kustannuksia.

Ehdotuksena on, että laintasoisesti säädetään: ” Sovittelun valtakunnallisen kehittämisen tueksi ja yhteistyön edistämiseksi oikeusministeriön yhteydessä **toimii** valtioneuvoston asettama neuvottelukunta. Tarkemmat säännökset neuvottelukunnan nimestä, tehtävistä, asettamisesta, jäsenistä ja toiminnan järjestämisestä annetaan valtioneuvoston asetuksella.”

Ehdotukset tietojensaantioikeudesta (15, 16 ja 25 §)

Esityksessä ehdotettu sovittelutoimistojen tiedonsaantioikeuden täsmentäminen tukee tavoitetta lisätä sovittelun käyttöä ja parantaa prosessin sujuvuutta. Välttämättömien tietojen luovutuksen selkiyttäminen vahvistaa erityisesti koulujen asemaa sovittelualoitteiden tekijöinä. Koulut suhtautuvat tietosuojaan vastuullisesti, ja muutos turvaisi niiden roolin sovittelualoitteiden tekijänä.

Tiedonsaantioikeuden täsmentäminen nopeuttaa sovitteluprosessin käynnistymistä, kun toimisto saa tarvittavat tiedot viivytyksettä. Tämä on erityisen tärkeää alaikäisten kohdalla, sillä muutos mahdollistaa myös vähäisempien asioiden käsittelyn mahdollisimman nopeasti ja suoraan, mikä tukee sovittelun ennaltaehkäisevää vaikutusta.

Ehdotukset julkisuuslain soveltamisesta (20 §)

Esityksessä ehdotettu julkisuuslain soveltamisalan laajentaminen koskemaan palveluntuottajia kaikkien sovittelulain mukaisten tehtävien osalta on perusteltua. Muutos varmistaa osapuolten yhdenvertaisen aseman ja tukee toiminnan yhdenmukaistamista, joka on ollut pitkän aikavälin kehittämistavoite.

Vapaaehtoissovittelijat käsittelevät salassa pidettäviä tietoja ja ovat vaitiolovelvollisia, minkä vuoksi julkisuuslain soveltaminen edellyttää vahvaa osaamisen ja vastuun ylläpitoa. On kuitenkin välttämätöntä selkeyttää, mihin vapaaehtoissovittelijan vastuu ulottuu ja mikä jää palveluntuottajan vastuulle. Yleinen palveluntuottajaan liittyvä vastuu ei siirry sovittelijalle,

vaan palveluntuottaja toimii viranomaisena ja kantaa kokonaisvastuun. Lisäksi palveluntuottajilla on keskeinen vastuu sovittelijoiden koulutuksesta ja osaamisen ylläpidosta.

Pykälän (21 a §) osalta on syytä täsmentää, liittyykö vastuu salassapitoon vai muihin velvoitteisiin. Jos sovittelijalle asetetaan rikosoikeudellinen vastuu, sen laajuus ja perusteet on määriteltävä selkeästi sovittelijan oikeusturvan varmistamiseksi. Sovittelijan tehtäväkuvaukset ovat laajoja, ja myös osapuolilla on oma vastuu sovittelutilanteessa – esimerkiksi sopimuksen tekemisessä.

Epäselvä vastuunjako voi aiheuttaa riskin sovittelijoiden rekrytoinnille ja pysyvyydelle. Tämän vuoksi pykälän kirjoitusasun tulee olla selkä sekä sen perustelujen yksiselitteisiä ja kattavia.

Muut huomiot

Lopuksi on muistutettava, että sovittelulaissa (1015/2005, 12 §) ja asetuksessa (267/2006) määriteltyjen valtionkorvauksen rahanjakokriteerien muuttamisen tarvetta on pidettävä aktiivisesti esillä ja arvioitava lähitulevaisuudessa. Nykyiset kriteerit – asukasluku, pinta-ala ja rikollisuustilanne – eivät vastaa toiminnan kehittämistarpeita. Niiden tarkistaminen voisi edistää resurssien kohdentamista oikeudenmukaisemmin sekä tukea sovittelupalvelujen laadun ja saatavuuden parantamista valtakunnallisesti. Muutosten arviointi on tärkeää, jotta rahoitusmalli tukee tehokkaasti sovittelutoiminnan tavoitteita ja yhdenvertaisuutta.